

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าพุทธศาสนา ได้มีบทบาทต่อความคิด การดำรงชีวิตของคนเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในซีกโลกตะวันออกที่เราสามารถจะเห็นบทบาทและอิทธิพลของปรัชญาอันมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานได้อย่างเด่นชัด ความสนใจในพุทธศาสนาไม่ว่าจะในแง่ของศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นหลักการในการดำรงชีวิต หรือไม่ว่าจะในแง่ของปรัชญาที่เป็นขุมของความคิดอันละเอียดลึกซึ้งนั้นได้ดำเนินอยู่ตลอดมา

ผู้ที่สนใจใคร่รู้ในพุทธปรัชญาทั้งในโลกตะวันตกและตะวันออกได้ศึกษาและค้นคว้าในเรื่องต่าง ๆ ที่น่าสนใจไว้มากมาย สำหรับปัญหาเรื่องความรู้หรือญาณวิทยานั้นเป็นเรื่องสำคัญในวงการปรัชญา เพราะเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับความคิดและทฤษฎีในเรื่องอื่นๆอีกมาก แต่ในวงการปรัชญา งานที่เกี่ยวกับญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญา เรายังมีไม่มากนัก และเท่าที่มีอยู่ก็ยังไม่มีการขึ้นใจที่ได้ศึกษาในเรื่องนี้ไว้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความรู้อัน

นอกจากนั้น ทฤษฎีในเรื่องดังกล่าวก็แตกต่างกันและขัดแย้งกันอยู่บ้าง โดยบางท่านเห็นว่าพุทธปรัชญาควรจัดอยู่ในกลุ่มเหตุผลนิยม (Rationalism) แต่บางท่านเสนอว่า ควรจะอยู่ในกลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism) ในขณะที่บางท่านก็คิดว่าพุทธปรัชญานั้นควรจัดอยู่ในกลุ่มปฏิบัตินิยม (Pragmatism) มากกว่า นอกเหนือจากการจัดประเภททฤษฎีความรู้ที่ต่างกันไปแล้ว การจัดแบ่ง

ระดับ ชนิดของความรู้ในพุทธปรัชญาของผู้รู้หลายท่านก็แตกต่างกันไปด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อาจทำให้เกิดความสงสัยได้ว่า ทรรศนะที่ถูกต้องในเรื่องนี้เป็นอย่างไร ผู้วิจัยจึงเห็นว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ และควรที่จะได้ศึกษาดูให้แน่ชัดว่า ความเห็นที่แท้จริงของพุทธปรัชญาในเรื่องนี้เป็นอย่างไร อีกทั้งวิเคราะห์ดูให้รู้ว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับทฤษฎีความรู้นั้น พุทธปรัชญาควรจัดอยู่ในพวกประสบการณ์นิยมหรือไม่

นอกจากนั้น การได้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจังลึกซึ้งเพื่อที่จะตอบประเด็นปัญหาหลักในญาณวิทยาว่า อะไรคือความรู้ในพุทธปรัชญา และการได้พิจารณาในประเด็นอื่น ๆ อันเกี่ยวข้องกับญาณวิทยาโดยเฉพาะ เช่น เรื่อง กระบวนการของความรู้ การจำแนกความรู้ บทบาทและขอบเขตของความรู้ ความสำคัญของความรู้ ก็จะเป็นผลดีอย่างมากต่อผู้ที่สนใจใคร่รู้ในเรื่องนี้ และจะเป็นประโยชน์ต่อความรู้ ความเข้าใจพุทธปรัชญาในด้านอื่น ๆ เป็นอย่างมาก เพราะความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดทางญาณวิทยาในพุทธปรัชญานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เป็นพื้นฐานซึ่งจะสานไปสู่ความเข้าใจในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไปได้อย่างถูกต้อง มั่นคงและลึกซึ้ง

แนวเหตุผลทฤษฎีที่สำคัญหรือสมมติฐาน

เนื่องจากความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทแบ่งได้เป็น 2 ระดับ โดยถือเอาลักษณะที่สำคัญเป็นเกณฑ์กำหนด คือ ความรู้ที่เกิดจากการรับรู้ในระดับประสาทสัมผัส และความรู้ที่เกิดจากการรับรู้ที่เหนือระดับประสาทสัมผัสธรรมดา จึงทำให้เกิดปัญหาว่า เมื่อรวมความรู้ ทั้ง 2 ระดับเข้าด้วยกันแล้ว ญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาทจะจัดเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่

โดยสมมติฐาน ญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาทจัดอยู่ในประเภท ประสบการณ์นิยมอย่างอ่อน (Mild Empiricism) ที่แตกต่างจากประสบการณ์นิยมทั่วไป โดยมีความรู้บางอย่างที่อยู่พ้นประสาทสัมผัสธรรมดา แต่พุทธปรัชญาก็ถือว่าเป็น

สิ่งที่พิสูจน์ทดสอบได้ด้วยประสบการณ์ เพราะในพุทธศาสนา "ประสบการณ์" นั้น นอกจากจะหมายถึงการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสตามปกติแล้ว ยังกินความถึงการรับรู้ในชั้นเหนือปกติ (paranormal perception) ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะ

1. ศึกษาความคิดทางญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาท
2. ศึกษา วิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ยังไม่กระจ่างหรือมีความเห็นที่แตกต่างขัดแย้งกันอยู่ และสืบค้นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้น
3. ศึกษา วิเคราะห์ความหมายของ "ประสบการณ์" และ "ประสบการณ์นิยม" เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการวิจัยที่จะตอบปัญหาว่า ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้จะศึกษาความคิดทางญาณวิทยาในประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับเฉพาะในพุทธปรัชญาเถรวาทเท่านั้น โดยจะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยยึดหลักฐานหรือแนวทางจากพระไตรปิฎกเป็นหลัก และใช้หลักฐานชั้นรองคือ อรรถกถา ฎีกาและอนุฎีกา และจะกล่าวถึงญาณวิทยากลุ่มประสบการณ์นิยมในปรัชญาตะวันตกด้วย เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบและหาคำตอบให้กับประเด็นปัญหาของงานวิจัยนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยเรื่องนี้ ก็คือการวิจัยนี้จะช่วย

1. ทำให้เข้าใจเรื่องความคิดทางญาณวิทยาของพุทธปรัชญาเถรวาทอย่างถูกต้อง ซึ่งจะสามารถช่วยเสริมความรู้ ความเข้าใจในด้านอื่น ๆ ของพุทธปรัชญาได้อย่างชัดเจนมั่นคงยิ่งขึ้น

2. ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจใหม่ ๆ และกระตุ้นให้เกิดความสนใจหรือให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์สำหรับการแสวงหาความรู้ความจริงในพุทธปรัชญาที่ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

3. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาและวิจัยพุทธปรัชญาในเรื่องนี้และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้กว้างขวางออกไป

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 แหล่ง คือ

1. เอกสารปฐมภูมิ (primary source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ และพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอักษรไทย ฉบับสยามรัฐ ซึ่งนับเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญ โดยการวิจัยนี้ได้ข้อมูลจากพระสูตรและพระอภิธรรมเป็นส่วนใหญ่

2. เอกสารทุติยภูมิ (secondary source) เช่น อรรถกถา หรือข้อเขียนทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ซึ่งได้กล่าวไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม จากนั้นก็นำข้อมูลที่ได้จากทั้ง 2 แหล่งมาศึกษา ตีความ เปรียบเทียบ เรียบเรียงและวิเคราะห์วิจารณ์ประกอบความคิดเห็นของผู้วิจัย เพื่อที่จะตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยในการวิจัยนี้จะตีความหรือวิเคราะห์พุทธปรัชญา โดยยึดหลักฐานหรือแนวทางจากพระไตรปิฎกเป็นหลัก

เนื้อหาในการวิจัยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นการศึกษาทฤษฎีความรู้ของพวกประสบการณ์นิยมในปรัชญาตะวันตกทั้งหมด คือ ประสบการณ์นิยมเดิม (Classical Empiricism) ประสบการณ์นิยมสมัยใหม่ (Modern Empiricism) และประสบการณ์นิยมร่วมสมัย (Contemporary Empiricism) เพื่อที่จะได้นำไปวิเคราะห์ ศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎีของพุทธปรัชญาในเรื่องเดียวกัน

ตอนที่ 2 เป็นการศึกษาทฤษฎีความรู้ในพุทธปรัชญา เริ่มต้นด้วยการศึกษาองค์ประกอบของความรู้ กระบวนการรับรู้ เพื่อที่จะตอบปัญหาว่า อะไรคือ "ความรู้" ตามทฤษฎีของพุทธปรัชญา พร้อมทั้งพิจารณาขอบเขต การจำแนกหรือจัดแบ่งความรู้ในพุทธปรัชญา

ตอนที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ เปรียบเทียบ ทฤษฎีความรู้ของกลุ่มประสบการณ์นิยมในปรัชญาตะวันตกกับทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อที่จะตอบปัญหาสำคัญของการวิจัยว่า ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่

ตอนที่ 4 เป็นบทสรุป การอภิปราย วิเคราะห์ วิจัยประกอบความคิดเห็นของผู้วิจัย